

Állategészségügyi és környezetvédelmi feladatok az MN kiségitő gazdaságok állattartó telepein

Dr. Bagi János állatorvos ezredes

Az országos állategészségügyi járványhelyzet és az egyre nagyobb hangsúlyt kapó környezetvédelem szempontjából a néphadsereg kiségitő gazdaságainak állattartó telepeivel szemben is megnövekedtek a követelmények. E telepek sem élveznek területen kívüliséget, tehát az ott elhelyezett állatokra, a tartás higiénéjára az országos állategészségügyi rendszabályok, előírások egyaránt érvényesek. Ezért az állattartó telepeket a gazdasági szempontok figyelembevételével, hosszabb távra szóló tervezéssel kell a helyi lehetőségek határain belül, az igényeknek és a követelményeknek megfelelően felújítani, illetve újakat létesíteni.

A tervezéshez három alapvető tételt célszerű kibangsúlyozni:

1. Az állat, mint biológiai egység meghatározott környezeti és ellátási igényekkel rendelkezik, mind a termeléshez, mind a reprodukcióhoz. Ha ezt nem vesszük figyelembe, törvényszerűen bekövetkezik az állat szervezetének reakciója valamilyen formában a termelésben, a tartásban, a hizlalásban és a szaporulatban.

2. A hagyományos körülmények nem mindig korszerűtlenek és gazdaságtalanok. Hagyományos módon is lehet korszerűen, jó eredménnyel állatokat tartani, tenyésztetni, viszont rossz, kisüzemi viszonyok között nem lehet nagyüzemi igények, elképzelések szerint állatokat tenyésztetni, tartani és tartós eredményt várni.

3. Az állattartó telep járulékos létesítményei – trágyatelep, híg-trágyagyűjtő, vágóhely, takarmánytároló és -előkészítő, hullatároló stb. – működésük során nem veszélyeztethetők, nem ronthatják az országos állategészségügyi helyzetet, a közegészségügyet, a személyi állomány egészségügyi helyzetét, s nem szennyezhetik a környezetet.

E tételek alapján ki kell mondani és el kell fogadni, hogy állattartó telepet csak olyan kiségitő gazdaságban szabad és érdemes létesíteni, fenntartani és továbbfejleszteni, újat létesíteni, ahol annak anyagi, műszaki, gazdasági és személyi feltételei megvannak, vagy azok időben megteremthetők.

Általános telepítési, felújítási és higiénés szempontok

Az állattartó telep ne legyen út mentén, rajta átmenő forgalmat ne engedjünk, szükség esetén (járványveszély) a forgalomtól elzárható legyen.

A telep lehetőleg kerítéssel körülhatárolt zárt egységet képezzen, melynek következtében a személyi, állat- és teherforgalom lebonyolítása a mindenkori előírások szerint történhet.

A telepen biztosítható legyen az állatok egészséges fejlődése, felnevelése, hozamaik növelése és a produktumok higiénés feldolgozása.

Az állattartó telep a környezetet ne szennyezze, a levegőt ne rontsa, s a rovarok, rágcsálók elszaporodásának, elterjedésének ne legyen tenyészhelye és közvetítője.

Biztosítható legyen az állategészségügyi, közegészségügyi és környezetvédelmi előírások betartása.

Legyen az állattartó telep gazdaságos és alkalmas a helyi feldolgozás, felhasználás lehetőségeinek növelésére, a választék bővítésére.

A telep elhelyezése

Az állattartó telepek épületeinek helykijelölésénél nagy figyelmet kell fordítani az építési hely talajának állapotára, a közművesítés lehetőségére, a talajvíz magasságára, az uralkodó szélirányra, a járulékos építmények – trágyatároló, vágóhely, takarmányelőkészítő, hullatároló stb. – elhelyezésének lehetőségére, a zárttság biztosítására, a forgalom szabályozására.

Az épületeket (ólakat, istállókat, hodályokat stb.) sík, vagy 3⁰/₀-osnál nem lejtősebb, déli, délkeleti vagy délnyugati irányú lejtős talajon a szélirány és a napfény érvényesülésének a lehetőségét figyelembe véve célszerű elhelyezni, ahol a talajvízszint magas vízállás idején is a padozat szintjétől legalább 150 cm-re van.

Tiltó rendelkezés: volt gödör vagy szeméttelep helyére, mélyfekvésű nedves talajra, ingoványos területre kifutós istállót, ólat építeni nem szabad.

Telepítési távolságok

Az állattartó telep épületeinek megengedhető legkisebb távolsága az Országos Építésügyi Szabályzatban felsorolt:

országos közutaktól:	100 m
egyéb közutaktól:	50 m
vasútvonaltól:	50 m
vasúti töltéstől: 2X-es töltésmagasság +	50 m
vasútállomástól:	100 m
lakott épülettől, ipari üzemtől:	200 m
élelmiszeripari üzemtől:	500 m

Ezeket a távolságokat értelemszerűen a laktanya kerítésén belül vagy kívül elhelyezett állattartó telepeknél is figyelembe kell venni, a hálókörletek, a konyha és az élelemzési blokk, a kiképzési kabinetek, sporttelepek és a belső közlekedő utak vonatkozásában.

Amennyiben a megadott távolságokat a helyi lehetőségek figyelembevételével szükségszerűen csökkenteni kell, az csak megfelelő 15–20 m széles „többszintű” (lépcsőzetes) tömör erdősávok telepítésével és fokozott mértékű higiénés rendszabályok – teljesen zárt trágyakezelés, napi tisztogatás, rendszeres rovar- és rágcsálóirtás stb. – bevezetésével lehetséges.

Közművesítés

Állattartó telepen elengedhetetlen követelmény a megfelelő mennyiségű és minőségű víz (ivóvíz minőség). Ez biztosítható központi vezetékről, vagy megfelelő víznyerők, kutak igénybevételével, illetve létesítésével. Ásott vagy fűrt kutak létesítésénél a kútbélést úgy kell megépíteni, hogy megakadályozzuk a víz szennyeződését a talajból és a felszíni vizekből. Ennek érdekében a betongyűrűk alkalmazását, a kútfej környékének feltöltését és lebetonozását, a kút kávájának lefedését, szivattyútelep beépítését és vízelvezető csatorna létesítését kell megkövetelni.

Az ivóvíz elszennyeződése esetén a fertőtlenítést 30 gr. klórmészt számítva vízköbméterenként, 10-szeres mennyiségű vízzel elkeverve a kútba öntjük. A vizet 24 óra múlva kihúzzhatjuk és az újra képződött vizet itatásra használhatjuk. Napi vízfogyasztásra sertés esetén kb. 10–20 literrel kell számolni. Ehhez hozzá kell számolni a tisztogatáshoz szükséges üzemi vizet is.

A csatornázást, a szennyvíz és hígtrágya elvezetést a helyi viszonyok figyelembevételével, a tanács szakigazgatási szervének jóváhagyásával, az Országos Építésügyi Szabályzatnak megfelelően kell megépíteni.

Törekedni kell minden állattartó telepen a villanyáram hálózati biztosításra és a telephez tartozó utak szilárd burkolattal való megépítésére.

A telepek izolálása

A régi és az újonnan létesítendő sertéstelepet, tartós, stabil kerítéssel kell körülvenni. A telepre irányuló személy- és járműforgalmat lehetőleg csak egy, ellenőrizhető kapun át szabad lefolytatni, ahol a forgalmat kívánalom szerint lehet szabályozni.

Nagy gondot kell arra fordítani, hogy a fertőzési forrásnak minősülő helyiségek (elkülönítő és betegistálló, trágyatároló, boncoló és hullakamra) úgy legyenek elhelyezve, hogy a lehető legkisebb fertőzési veszélyt jelentsék.

A szociális építményeket, az állatrakodó rámpát, a jármű- és személyi (lábbeli) fertőtlenítő (tálcát, szőnyeget) és a boncoló helyiség hullatárolóját a kerítés vonalában kell elhelyezni.

Az állatistállóktól elkerítve, a kerítésen kívül kell elhelyezni a vágóhelyet, a szennyvíz és folyékony trágyagyűjtő aknát és a döggutat.

A telep személyforgalma

Az állattartó telep személyforgalmát úgy kell megszervezni, hogy az ne lehessen járványos betegségek forrása és közvetítője. Az oda nem tartozó személyek belépését a legszükségesebb mértékre kell korlátozni, járványveszély esetén meg kell szüntetni.

A bejáratnál a kéz és a lábbeli fertőtlenítését meg kell követelni. Az ott dolgozókat félévenként egészségügyi szűrővizsgálatra kell küldeni.

Állati eredetű élelmiszer nyers állapotban a telepre bevinni, nyers ételmardékot, hulladékot szétdobálni, az állatok takarmányához keverni szigorúan tilos.

A járműforgalom

A belső forgalmat lebonyolító járművek lehetőleg ne hagyják el a telepet, a külső járművek pedig csak a legszükségesebb esetekben járjanak be a telepre.

Járványveszély esetén mind a jármű-, mind a személyforgalmat minimálisra kell korlátozni és hatásos fertőtlenítéssel meg kell akadályozni, hogy a telepről fertőzőanyag ki-, illetőleg bekerülhessen.

A nem fertőtleníthető anyagokat a telepen belül kell tárolni, szükség esetén meg kell semmisíteni, illetve ártalmatlanná kell tenni.

A jármű bejáratánál, az úttest szélességében, kb. 15 cm mélységű fertőtlenítő medencét kell beépíteni a járművek kerekeinek fertőtlenítésére.

Allatforgalom

Járványvédelmi és gazdaságossági megfontolásból ahol lehet törekedni kell az állatállomány saját tenyésztésből való utánpótlására. Ahol ennek nincsenek meg a feltételei, felvásárlás útján lehet az állatokat beszerezni.

Az állatfelvásárlás, más területről, gazdaságból származó állatok betelepítése mindig a fertőző betegség behurcolásának a veszélyével jár. Ezért a sajáttenyésztésből származó állatok pótlását célszerű előnyben részesíteni.

Az idegenből vásárolt állatokat csak 30 napos karantén után szabad a telep többi állataihoz engedni.

Az állatszállításra igénybevett járműveket a telepen kívül fertőtleníteni kell mind a szállítás előtt, mind a szállítás után. Fertőtleníteni kell az állatrakodó rámpákat is.

Nagy gondot kell fordítani az egyéb fertőzést közvetítő anyagok és eszközök forgalmára is. Ilyenek lehetnek pl. a takarmány, de méginkább a szállításra, tárolásra használt zsák, a konyhai moslék és az egyéb élelmiszer hulladékok.

Ezért a zsákok fertőtlenítésére, papírzsákok esetében azok elégetésére, konyhai moslék esetében a megfelelő – 85 °C feletti hőmérsékleten, legalább 20 percig történő – forralásra hívjuk fel a figyelmet.

A kártevők irtása

A kártevők (rovarok és rágcsálók) elszaporodásának megelőzésére a legalapvetőbb feladat a telep egész területének és az épületeknek a tisztántartása.

A takarmány hulladékot, szemetet, állati hullát és a trágyát rendszeresen össze kell gyűjteni, a szemes és dercés takarmányt jól zárható, szilárd padozatú helyiségben kell tárolni. A padozatot, csatornanyílásokat és a panelhézagokat az eredményesnek mutakozó rágcsálóirtás után ki kell javítani.

A rágcsálókat az MN közegészségügyi és járványügyi felügyeletének előírásai alapján rendszeresen és hatékonyan kell irtani.

A rágcsálók irtását szolgáló vegyszerek alkalmazásánál szigorúan be kell tartani a használati utasítás előírásait, hogy a hasznos háziállatok mérgezését elkerüljük és a környezetet se szennyezzük.

A rágcsálók mellett szezonálisan a légyirtást is végezni kell, elsősorban a legyek létfeltételeinek megszüntetésével. Ennek alapja a tisztaság és a trágya megfelelő kezelése.

A légyirtó vegyszerek alkalmazása is eredményes lehet, de a légy-petézőhelyek rendszeres permetezése ellenálló légynemzedék kifejlődésének a veszélyét is magában hordja.

A fertőző anyagokat hordozható madarakat (verebek, gerlék, varjak, galambok stb.) kíséreljük meg távol tartani a teleptől. Az állategészségügyi szempontból nem ellenőrzött kutyákat (bélférgesség, veszettség stb.) távolítsuk el a telepről.

Az ólak, istállók építése, felújítása

Állategészségügyi szempontból megfelelő, gazdaságos állattenyésztés, tartás, hízalás érdekében a tervezéseknél és kivitelezéseknél arra kell törekedni, hogy az állatok részére a termeléshez és reprodukcióhoz lehetőleg optimális, a biológiai igényeket kielégítő vagy legalábbis megközelítő környezetet biztosítsunk.

Ennek műszaki, technikai és technológiai biztosítását kell megkövetelni. Tekintettel arra, hogy a régi sertésólak és istállók a legkülönbözőbb műszaki jellemzőkkel rendelkeznek, felül kell vizsgálni azok műszaki állapotát, az újakat pedig az igényeknek megfelelően szabad megépíteni.

Rendkívül fontos az ólak, istállók falazatának, lábazatának, a nyílászáró szerkezeteknek, a padozatnak, a tetőszerkezetnek, a légtérnek, a csatornázásnak, az ellető kutricának, az etető-, itatóvályuknak stb. a méret és szükség szerinti megléte műszaki állapota, mert valamennyi közvetlen hatást gyakorol az állat, illetve az állatcsoport egészségi állapotára, fejlődésére, gazdaságos tartására.

Az alap, a lábazat és az oldalfalak biztosítsanak megfelelő nedvesség- és hőszigetelést, a nyílászáró szerkezetek elégségek ki az épület szellőzésének és megvilágításának követelményeit.

A tetőszerkezet ne csak fedje és védje az épületet, de rendelkezzen szintén jó hőszigetelő adottságokkal is. Magassága olyan legyen, hogy az állatok részére megfelelő légteret és kedvező hőmérsékletet nyújtson.

A sertésólak levegőjének legkedvezőbb hőmérséklete:

tenyészkán: 10–15 °C, vemhes koca: 18–20 °C;

hízó, súlytól függően: 16–20 °C;

malacok az ellés napjától a leválasztásig: 35–20 °C-ig csökkenő értékkel.

Különösen nagy figyelmet kell fordítani a fiaztatók, a malac-férőhelyek hőmérsékletére. Szükség esetén külön hőforrásokkal – infralámpákkal – megfelelő melegedő bűvőhelyekkel kell a kívánt hőmérsékletet biztosítani.

A hőmérséklet mellett nagyon fontos az istállók, ólak levegőjének tisztasága és páratartalma is.

Az ólak levegőjének ajánlott relatív páratartalma

Tenyészkán: 60–85%, koca: 60–75%;

malac: 60–70%, hízó: 60–75%.

Műszeres vizsgálat nélkül érzékszervileg is megállapítható: a páralecsapódás, a huzat, a rossz, ammóniától kellemetlen levegő.

Arra kell törekedni, hogy a megfelelő hőmérséklet mellett legyen kielégítő szellőzési lehetőség is. Így érhető el, hogy ne emelkedjen a széndioxid és az ammónia értéke a nem kívánatos szint fölé.

Az ólak, istállók padozata

A padozat minősége és műszaki állapota nemcsak a higiénés viszonyokat, de az állatok közérzetét is nagymértékben befolyásolja. Ezért az istállók, ólak padozatát úgy kell kiépíteni, hogy kedvező legyen az állatok pihenésére, mozgására, s lehetőséget adjon az almozásos, vagy alomnélküli, illetve az alomtaka-rekos tartáshoz, és biztosítsa a higiénés tisztántartás lehetőségét.

A környezetkárosítás csökkentése érdekében célszerű az almozásos tartási módot előnyben részesíteni.

A padozat tervezésénél és kivitelezésénél *az alábbiakat kell figyelembe venni:*

- a padozat vízáteresztő-képességét;
- legyen megbízhatóan fertőtleníthető;
- ellenálljon a vegyi hatásoknak (vizelet, trágyalé, fertőtlenítők);
- felső rétege ne legyen mérgező;
- enyhén érdes vagy rovátkált felülete csökkentse a csúszásból eredő károkat, de jól lehessen tisztítani;
- a pihenőtér padozata kopásálló és rugalmas legyen;
- a pihenőtér padozata meleg tapintású legyen, tehát rendelkezzen kedvező hőtechnikai tulajdonságokkal.

A célnak és az állatoknak is megfelelő padozatot többféle, különböző tulajdonságú építőanyag felhasználásával és megfelelő technológia alkalmazásával, rétegezéssel lehet elérni. Igen jó az aszfalt padozat, de a helyi körülmények, adottságok alapján másként is – betonba ágyazott téglá, faburkolás, döngölés, bőseges almozás stb. – megfelelővé lehet azt tenni.

Trágyakezelés, istálló, ól csatornázása

Állategészségügyi, közegészségügyi és környezetvédelmi szempontból egyik legfontosabb követelmény, hogy a szennyezett alom, bélsár, vizelet, a szennyvíz, az elhullott állat az istállóból minél előbb eltávolítható legyen és megfelelő gyűjtőhelyre kerüljön.

Nagyobb létszámú – 60–100 db felett – sertéstelepen a trágyatárolókat a telep kerítésén kívül, szükség esetén belül, a helyzettől függően megfelelő távolságra és elhatárolva célszerű elhelyezni. A távolság esetenként 200 m vagy azt meghaladó is lehet.

Ha a távolságot csökkenteni kell, megfelelő szélességű cserjés, bokros, lépcsőzetesen tömör erdősavot kell telepíteni és a tárolók lefedését tökéletesíteni, zárttá kell tenni.

Szilárd trágyakezelés

A trágyát az ólból, istállóból, a zárt kifutóból naponta el kell távolítani és gyűjtőhelyen kell tárolni.

Almos trágyát az ólak, istállók közvetlen közelében ne tároljunk. Az istállóból, ólból, kifutóból való eltávolítás után lehetőleg a telepen kívül szarvasba rakjuk, vagy ha a telepen belül kell tárolni, akkor oldalfalú fedhető, vízzáró padozatú tárolót kell építeni az állattartó telep arra legalkalmasabb, félrecső helyén.

Fertőző betegség esetén a szilárd trágya is külön kezelést, füllesztést vagy más úton történő fertőtlenítést igényel.

Higtrágya-gyűjtés, kezelés

Az állattartó telepről a szennyvizet vagy a higtrágyát felszíni vízbe, nyílt csatornába vezetni nem szabad, s a gyűjtőaknából a szennyvíz és a trágyalé felszíni szétfolyását meg kell akadályozni.

Csak a csapadékvíz elvezetése történhet nyílt árokrendszerrel felszíni vízbe, vagy úgynevezett szivárogtató árokba.

A kerítésen kívül vagy a kerítéshez csatlakoztatva, lehetőleg a széljárásnak ellenkező oldalon helyezzük el azokat a trágyalé- és szennyvizaknákat, amelyek tartalmát szippantó kocsikon szállítják el.

A hígrágya tárolására szivárgásmentes tárolóaknát (silót) kell építeni, amelybe kivethető rostéllyal ellátott elfolyó csatornán jut el a trágyalé.

Az ólak, istállók tisztogatásánál arra kell törekedni, hogy minél kevesebb szilárd tárgya kerüljön a csatornába, és az aknába történő csatlakozás, befolyás előtt legyen biztosítva egy könnyen tisztítható, ülepítő előakna, amelyet szükség szerint gyakran kell kiüríteni és tisztítani.

Fertőző betegség esetén a hígrágyát is fertőtleníteni kell és csak azután szabad felhasználni.

Városi közműcsatornába csak a tanács szakigazgatási szerveinek engedélyével lehet bekötést eszközölni.

Általában 30–40 sertésre 2–3 m³-es aknát célszerű építeni, havi egyszeri ürítéssel számolva. Megnövekedett vízfogyasztás esetén 100 kg élő súlyra 0,7 m³-rel, 3–4 havonkénti ürítéssel is lehet számolni.

Vágás, vágóhelyek

A helyi vágásokkal lehet javítani az állattartás, hizlalás gazdaságosságát, és nagymértékben növelhető az élelmezésben a választékbővítés.

A helyi vágásnak, feldolgozásnak azonban meg kell teremteni az előírások szerinti higiénés feltételeit. Az előírásokat itt nem említjük, mert azokat a Csapat-hadtáp Szabályzat I. rész 4. számú mellékletében pontosan megadtuk. Az ott leírt feltételek biztosítására és rendszabályok betartására hívjuk fel nyomatékosan a figyelmet.

Mint ismeretes, a környezetvédelemmel világszerte egyre tudatosabban és intenzívebben foglalkoznak. Hazánkban 1976. március 19. óta van érvényben a környezetvédelmi törvény, amely társadalmi méretekben határozza meg a feladatokat, a rövid és hosszabb távon megvalósítandó teendőket.

A törvény következetes végrehajtása, hatályosulása, érvényesülésének rendszeres ellenőrzése, ha szükséges a megfelelő büntető szankciók alkalmazása, a műszaki, gazdasági, politikai és társadalmi fejlődés útján sokat fog tenni, segíteni az MNK területén, s az érvényes HM-utasítások alapján az MN használatában levő területeken is a környezetvédelemmel kapcsolatos problémák megoldásában.

Arra kell azonban törekedni, s azt kell ösztönözni, hogy a szankcionáló jogi követelmények helyett a károsító, veszélyeztető hatások megelőzése kapjon hangsúlyt tervezéseinkben, beruházásainkban és kiadott intézkedéseinkben is. Ezt kell érvényesíteni az MN területén, így az MN kisegítő gazdaságaiban is.

A Minisztertanács 1980 februárban elfogadott elvi álláspontja szerint a környezetvédelmet komplex feladatnak kell tekinteni, s a gazdasági és jogi eszközök együttes alkalmazásával kell elérni, hogy a környezetvédelem termelési, gazdasági folyamatok részévé váljon és társadalmi felelősségünk, mindennapi tevékenységünk értékmérője is legyen.

Napjainkban ugyanis már elértük azt a szennyezési határszintet az MN kisegítő gazdaságaiban és területén is, amikor a pillanatnyi gazdasági érdekeket nem méltányolhatjuk a tervezők, kivitelezők, de főként az üzemeltetők részéről elkövetett, elnézett vagy megtűrt környezetszennyező esetekben. Gazdasági okok

miatt nem lehet és nem szabad a megfelelő védőberendezések, a megelőző műszaki tervezésektől, megoldásoktól eltekinteni.

Rendkívül fontos, hogy az MN kisegítő gazdaságok állattartó telepeinek új beruházásainál, de főként a meglévők felújításánál vegyünk figyelembe a környezetet kímélő lehetőségeket. A szükséges műszaki védőberendezéseket, épületeket és a járulékos létesítményeket – trágya- és szennyvízgyűjtő, hullakamra, vágóhely stb. – úgy kell megtervezni és megépíteni, hogy azok ne veszélyeztessék a közvetlen közeli és távolabbi környezetet sem.

Az 1976. évi II. törvény ugyanis egyaránt kötelez minden szervezet és intézményt a környezet védelmét szolgáló rendszabály megtartására és megtartatására. Ehhez kívántam segítséget nyújtani az MN kisegítő gazdaságokat üzemeltető, fenntartó honvédségi alakulatok, intézmények részére.

A kisegítő gazdaságokat is érintő legfontosabb rendeletek, utasítások

1. Csapathadtáp Szabályzat I. rész, (Htp/6.) 4. sz. melléklet;
2. Csapathadtáp Szabályzat VI. rész, (Htp/11.) 24. sz. melléklet;
3. Az Állategészségügy rendezése, 21/1953. (V. 15.) MT tvr.;
4. Az Állategészségügyi Szabályzat 5/1962. (II. 7.) FM rendelet;
5. Az állati eredetű élelmiszer-nyersanyagok félkész- és késztermékek higiéniai szabályzatának kiadása, 1/1964. (I. 18.) FM-Élm. M-Eüm. rendelet;
6. Az állati eredetű hulladékok, ipari melléktermékek és konyhai ételhulladékok felhasználása 2/1967. (III. 25.) FM rendelet;
7. Az állategészségügyi szolgálat szabályozása (szerződés kötés) 8/1967. (XI. 3.) MÉM rendelet;
8. Rágcsálóirtás 9/1972. (VI. 27.) Eü.M rendelet 34–38. §.
9. Trágyalé-tárolás: Országos Építésügyi Szabályzat I. kötet 44–45. § és 9/1970. (IX. 15.) EüM-ÉVM rendelet 18–19. §.